
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNDƏ TÜRKDİLLİ XALQLARIN MƏDƏNİYYƏTİ

Böyük türk millətini nəhəng köklü ağaca, azəri, qazax, özbək, türkmən, qırğız, tatar, başqırd, altay, uyğur, qaqauz, və.s kimi xalqları onun ayrılmaz budaqlarına bənzədirlər. Ortaq tarixə, adət-ənənələrə, baxışlara malik bu xalqlar arasında istər siyasi, istərsə də mədəni, tarixi və ədəbi əlaqələr baxımından səmimi qonşuluq, mehriban dostluq və qardaşlıq münasibətləri mövcuddur.

Türk xalqları özlərinin qədim, çoxəsrlik tarixi boyu Avrasiya məkanında yaşayaraq dünya mədəniyyətinə böyük töhfələr vermiş, onu zənginləşdirmişlər. Türk xalqlarının bəşəriyyətə töhvə etdikləri mədəni irs çox zəngindir. Tarixin müxtəlif mərhələlərində türk xalqları onların varlığını təhlükə altına alan müharibələrlə, döyüşlərlə, təcavüzlərlə qarşılaşmışdır. Ancaq türk xalqlarının ulu tarixin dərinliklərindən keçib gələn zəngin kökləri, bir-birinə mənəvi bağlılığı onları bütün bu mərhələlərdə sınaqlardan mətanətlə çıxarmış və bugünkü günlərə gətirib çıxarmışdır. Bu xalqlar tarix boyu bütün sahələrdə öz istedadını, biliyini, bacarığını göstərmiş, elmi ixtiraları, qəhrəmanlıq nümunələri, böyük tarixi-memarlıq abidələri və qiymətli bədii əsərləri, musiqisi ilə parlaq səhifələrini yaratmışlar. Bu isə, öz növbəsində türk dövlət qurumları arasında daha sıx ədəbi-mədəni, elmi, iqtisadi əlaqələrin yaradılması zərurətini irəli sürdü. Yaranmış yeni əlverişli şərait eyni kökdən olan müştərək türk mədəniyyəti və incəsənətinin vahid təşkilatının yaranmasına səbəb oldu. Həmin təşkilat bu gün də uğurla fəaliyyət göstərən beynəlxalq TÜRKSOY təşkilatıdır.

Hər bir xalqın mədəniyyəti onun həyatı, tarixi inkişafı və ənənələri ilə bilavasitə əlaqədardır. Milli mədəniyyətlər milli zəmin üzərində təşəkkül tapıb inkişaf edir. Lakin mədəniyyətlərin milli zəmin üzərində inkişafı heç də başqa xalqların mədəni inkişafından təcrid edilmiş halda baş vermir və verə də bilməz. Milli mədəniyyətlər bir-birləri ilə əlaqə, qarşılıqlı təsir şəraitində inkişaf edir. Mədəniyyətin ən mühüm əlamətlərindən biri də müxtəlif xalqların mədəniyyətinin bir-birinə təsir göstərməsi, bir-birini zənginləşdirməsidir. Bu prosesdə mədəniyyətin inkişafı sürətlənir və tərəqqi edir. Milli mədəniyyətlərin

təcrübəsindən qarşılıqlı surətdə istifadə edilməsi, xalqlar arasında mənəvi nemətlərin mübadilə edilməsi türkdilli xalqların mədəniyyətinin mühüm inkişaf mənbələrindəndir.

Türkdilli xalqlar arasında elm, texnika, mədəniyyət, təhsil, iqtisadiyyat, ticarət, turizm və maliyyə sahələrində əməkdaşlıq, türk dünyasının mədəni irsinin təbliği, türk gəncliyinin qarşısında duran vəzifələr, onların milli ruhda tərbiyə olunması problemləri bugünün aktual problemlərindəndir.

Bu gün Azərbaycan dünya ictimaiyyəti tərəfindən ciddi tərəfdaş kimi qəbul edilir. Əsasən də telekommunikasiya sahəsində əməkdaşlıq və Azərbaycan televiziyasının türkdilli xalqlarla informasiya mübadiləsi aparması xarici siyasətimizin əhəmiyyətli qolu kimi də qiymətləndirilə bilər. Beynəlxalq telekommunikasiya vasitəsi çox perspektivli fəaliyyət növüdür. Bildiyimiz kimi hər bir türkdilli xalqların kütləvi informasiya vasitələri həmin ölkənin əhalisindən, durumundan, millətin dünyagörüşündən xəbər verir. Bununla əlaqədar bu ölkələrin yerli telekanalları ilə müqavilələr bağlayıb, silsilə teleproqramlar yayımlamaq türkdilli xalqlar arasında əlaqəni daha möhkəmlənməsinə gətirib çıxarar.

Elmin, mədəniyyətin, etik və estetik fikirlərin birliyindən yaranmış kütləvi informasiya vasitələri bugün müstəsna rol oynayır. O, dünya xalqlarının mədəniyyətinin ən dərin, ən incə sahələrinə nüfuz edir, onları bir-birinə yaxınlaşdırır və ideyaca daha da zənginləşdirir. Bu yöndə mütərəqqi ideyalar insanın bütün hissələrinə, şüuruna, dünyagörüşünə bədii, emosional cəhətdən güclü təsir edir, onları qabaqcıl ideyalarla silahlandırır, xarakter və əqidələrini formalaşdırır, insanlara həyatı real surətdə dərk etmək və dəyişdirmək yollarını öyrədir. Kütləvi informasiya vasitələri, xüsusən də radio və televiziya xalqlarımızın yaxınlaşmasına və insanların mədəni tərəqqisinə xeyli kömək edir. Qəzet və jurnallar, teleradio kanalları, internet saytları, informasiya agentlikləri cəmiyyət həyatında mühüm rol oynayır. Azərbaycan radio və televiziyası respublikamızın iqtisadi, siyasi, mədəni həyatı ilə bərabər, qardaş türkdilli xalqların həyatındakı yenilikləri, mədəniyyət nailiyyətlərini təbliğ edir.

Türkdilli dövlətlər arasında münasibətlərin yüksələn xətlə inkişaf edərək bütün sahələrdə nailiyyətlərə yol açması kütləvi informasiya vasitələri arasında əlaqələrin də müasir dövrün tələbləri səviyyəsində qurulmasına, ümumi maraq və mənafeələr naminə fəaliyyətin əlaqələndirilməsinə gətirib çıxarmışdır. Bu gün bütün dünyada artıq informasiya bolluğudur. Kütləvi informasiya vasitələrinin imkan və fəaliyyət dairəsi gün-gündən genişlənir. Təbii ki,

dünyanın müxtəlif regionlarında inkişaf tempi eyni deyil. Türkdilli xalqların mediasının müasir durumu mürəkkəb və özünəməxsus cəhətlərlə zəngindir. Lakin bu xalqların milli şüurunu və varlığını, ənənələrini və mədəniyyətini yaşatması üçün digərlərindən fərqli olaraq, milli ideologiyaya dayanan media daha çox ehtiyacı var. Bu baxımdan medianın üzərinə çox böyük iş və məsuliyyət düşür.

Türkdilli xalqların həyatı və integrasiya məsələləri Azərbaycanın kütləvi informasiya vasitələrində mövcud durum və peşəkarlığın artırılması yolları ilə əsaslanır. Azərbaycanın kütləvi informasiya vasitələrinin türk dünyası ilə bağlı prosesləri daha yaxından işıqlandırmasına dəstək baxımından vacibliyi önəmlidir. Əsas məqsədlərdən biri də medianın türk dünyası ilə bağlı yaradıcılıq fəaliyyətini stimullaşdırmaqdan ibadətdir. Azərbaycan mediasının və ümumilikdə jurnalistlərin türk dünyası ilə bağlı materiallara diqqətlərinin artırılması, mətbuat orqanlarının mövcud sahədəki peşəkarlıq səviyyəsinə dair konkret meylləri müəyyənləşdirməsi kütləvi informasiya vasitələrində aktual problemlərdəndir. Bu gün türk xalqları arasında kommunikasiyaya mane olan cəhətlərdən biri əlifba məsələsidir. Məs: uyğurlar ərəb qrafikalı, Orta Asiyada və Rusiya tərkibində Cümhuriyyətlər kiril, Türkiyə və Azərbaycan latın qrafikalı əlifba istifadə edirlər. Ümid etmək olar ki, türk dünyasının integrasiyası üçün bu məsələ öz həllini tapacaq.

Türkdilli ölkə və toplumların dünyaya integrasiyası olunmasında medianı son dərəcə güclü vasitə kimi dəyərləndirmək lazımdır. Bu baxımdan medianın türk dünyasının üzləşdiyi ədalətsizliklərin dünyaya çatdırılmasını təmin edən mühüm silah olduğunu və ondan istifadənin məqsədyönlü xarakter daşımasının strateji əhəmiyyət daşıdığını vurğulamaq istərdim. Türk dünyasının problemlərini həll etmək üçün türk xalqlarının vahid birləşməsi vacibdir. Xalqların ortaq fəaliyyəti onların güclü addımlarla irəliləməsini, gələcəkdə türk xalqlarının fərqli mövqedə yer almasını təmin edəcək. Türkdilli xalqlar arasında birlik və bərabərliyin daha da inkişaf etdirilməsi prosesi daim göz qabağındadır.

Tarixi, milli-mənəvi ənənələri eyni və yaxud bənzər olan türk mənşəli, türkdilli xalqların hər birinin müstəqil dövlət kimi mövcud olması, onların həmdövlətlərarası əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi, möhkəmləndirilməsi, həm də əlaqələrdən istifadə edərək tarixi irsimizi, keçmişimizi canlandırmaq və onun əsasında xalqlarımızı daha da yaxınlaşdırmaq dünyanın indimürəkkəb proseslər gedən bir dövründə çox mühümdür.

Müstəqil respublikamızın həyata keçirdiyi xəttə türk dünyası ilə istər siyasi, istərsə də mədəni-iqtisadi əlaqələr başlıca yer tutub və tutmaqdadır. Bütün bunlarda Ulu Öndər Heydər Əliyev şəxsiyyətinin bütövlükdə türk dünyasına xidmət müstəvisində dəyər tapan müstəsna əməyi xüsusi vurğulanmalıdır. Bütün həyatı boyu türkdilli xalqların qədim tarixi keçmişinin, millimənəvi dəyərlərinin müdafiəsində dayanmış ümumilli lider Heydər Əliyevin türk dünyası ilə bağlı gördüyü işlər, irəli sürdüyü ideyalar böyük tarixi əhəmiyyətə malikdir. Heydər Əliyevin türkdilli xalqların bir-birinə yaxınlaşması, türk birliyinin yaradılması və möhkəmləndirilməsi ilə bağlı proseslərə böyük töhfə verdiyini xüsusi qeyd etmək istərdim. Ümumilli lider Heydər Əliyev türk xalqlarının əlaqələrinin möhkəmlənməsi yolunda kütləvi informasiya vasitələrini yüksək qiymətləndirmişdir.

Çıxışımı Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin fikirləri ilə bitirmək istərdim..

“Mən bu gün, həqiqətən, qeyd etmək istəyirəm ki, bizim xalqlarımız əsrlər boyu bir-birinə yaxın dost olmuşlar. Biz bir kökdənlik, bir birdilli xalqlarıq. Bizim milli ənənələrimiz çox yaxındır, bir-birinə bənzərdir, oxşardır. Ona görə də bunlar hamısı xalqlarımızı hələ biz müstəqil olmadığımız vaxtda, ayrı-ayrı dövlətlərin əsarəti altında yaşadığımız vaxtda da bir-birimizdən ayırmayıb, bir-birimizə bağlayıb, bir-birimizlə daha sıx əlaqədə saxlayıb. İndi isə xalqlarımız öz müstəqilliyini əldə edəndən sonra, müstəqil dövlət kimi dünyada tanınandan sonra biz tarixi ənənələr əsasında, həmin fundamental əsaslar üzərində bundan sonra da irəliyə getməliyik, inkişaf etməliyik.” (Heydər Əliyev).

Açar sözlər: Türk xalqları, mədəniyyət, informasiya, incəsənət, Heydər Əliyev

ƏDƏBİYYAT

1. Göyalp Ziya. Türkçülüyn əsasları. – Bakı, 1991.
2. Qurbanov Rafiq. Qafqaz tarixi. - Bak, 2001.
3. Özdək Rafiq. Türkün qızıl kitabı. – Bakı, 1996.
4. Aynur Kərimova. Azərbaycan televiziyasının beynəlxalq əlaqələri. Bakı, 2008.
5. Oqtay Rzayev. Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikası incəsənəti. – Bakı, 2009.
6. Səmədli Ziya. Müasir beynəlxalq münasibətlərdə türk dövlətlərinin rolu. – Bakı, 2005.

Айгюн Аббасова (Азербайджан)

**Культура тюркоязычных народов
в средствах массовой информации**

Тюркских народов связывает общая история и общие корни. Сегодня сотрудничества между тюркоязычными народами в области науки, техники, культуры, образования, экономики, торговли, туризма распространяется с помощью массовых коммуникациях. Массовая коммуникация - процесс распространения информации (знаний, духовных ценностей, моральных и правовых норм и т.п.) с помощью технических средств (пресса, радио, телевидение и др.) на численно большие, рассредоточенные аудитории. Массовая информация - это социальная информация, передаваемая широким аудиториям, рассредоточенным во времени и пространстве с помощью искусственных каналов.

Ключевые слова: Тюркские народы, Гейдар Алиев, искусство, культура, информация.

Aygun Abbasova (Azerbaijan)

Culture of turkic peoples in mass media

Common history and general roots connect turkic peoples. At present the collaboration between Turkish - speaking peoples in the sphere of science, technique, culture, education, economics, trade, tourism is spread by means of mass communications. Mass communication is a process of spreading information (knowledge, spiritual values, moral and legal standards etc) with the help of technical means (press, radio, TV etc.) into audiences great in the number. Mass media is social informatin passing to large audiences, dispersed in time and space by means of channels of art.

Key words: turkic peoples, Heydar Aliyev, art, culture, information.